

До спеціалізованої вченої ради Д. 26.007.01
Національної академії внутрішніх справ
(ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1)

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертацію Скубака Едуарда Олександровича «Юридико-психологічна характеристика зловживання посадовим становищем держслужбовцями в Україні», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 19.00.06 – юридична психологія

Важливою складовою сталого розвитку держави є боротьба з корупцією, зокрема, із злочинами у сфері службової діяльності. Наразі пошук нових механізмів у сфері протидії злочинам корупційного характеру, серед яких, особливе місце посідає зловживання владою або службовим становищем, є досить актуальним. Водночас, психологія індивідуума, який вчиняє злочин пов'язаний із зловживанням службовим становищем, мотиви його корисливої спрямованості, а також використання здобутих знань про його психотип як посадової особи у правоохоронній діяльності не були повною мірою розкриті у інших дисертаційних дослідженнях. Наведене визначає **актуальність** обраної здобувачем Скубаком Едуардом Олександровичем теми дослідження. юридико-психологічної характеристики зловживання посадовим становищем державних службовців в Україні.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що вміщують сім підрозділів, висновків до кожного розділу, висновки до дисертації, двох додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 238 сторінок, з них основного тексту – 198 сторінок. Список використаних джерел міститься на 22 сторінках і містить 210 джерел, що відповідає Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти від 12.01.2017 № 40.

Вступна частина дисертації присвячена обґрунтуванню актуальності обраної теми; викладено відомості про зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження;

розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, надано відомості щодо їх впровадження та апробації, а також щодо кількості публікацій, у яких відображено основні положення дисертаційної роботи.

У першому розділі проаналізовано категорію «зловживання посадовим становищем» з позицій права та юридичної психології. Здобувачем розглянуто та охарактеризовано основні етапи генезису кримінально-правового розуміння зловживання посадовим становищем на теренах України.

Автором визначено чотири основні етапи становлення кримінально-правового розуміння злочинів, пов'язаних із зловживанням владою та службовим становищем від часів Київської Русі до сучасного етапу розвитку національного кримінального законодавства України.

Скубаком Е.О. також викладено результати проведеного ним компаративіського аналізу феномену зловживання посадовим становищем у зарубіжному та вітчизняному законодавстві, виокремлено головні відмінні риси гіпотези, диспозиції та санкції складу кримінальних правопорушень пов'язаних зі зловживанням службовим становищем у законодавстві зарубіжних країн.

Проведено аналіз статистичних даних у розрізі динаміки вчинення та розкриття злочинів, пов'язаних із зловживанням службовим становищем, а також подальшого засудження осіб, які їх вчинили.

У роботі наведені результати психолого-правового аналізу об'єкта та об'єктивної сторони злочинів у виді зловживання посадовим становищем. Автором констатовано, що об'єктивна сторона є однією з основних підсистем складу злочину і формується із низки взаємодіючих елементів, які в своїй сукупності утворюють процес зовнішнього посягання на об'єкт кримінально-правової охорони. Проблема об'єкту та об'єктивної сторони злочинів пов'язаних із зловживанням службовим становищем є достатньо висвітленою у кримінально-правовій науці.

Скубаком Е.О. акцентовано увагу на недоліки визначеного законодавцем суто матеріального типу складу злочину передбаченого ст. 364 КК України.

який на думку здобувача, не відповідає соціально-психологічним наслідкам вчинення злочинів, пов'язаних із зловживанням службовим становищем.

Результати емпіричного дослідження викладені у другому розділі, стали підґрунтям для розробки психологічного профілю службової особи, що займає керівну посаду на державному підприємстві, а також для аргументації обрання методів та тактики проведення певних слідчих дій під час досудового розслідування цієї категорії злочинів.

Позитивним моментом дисертаційної роботи є, на наш погляд, виокремлення основних проблем кримінально-правової кваліфікації злочинів, пов'язаних із зловживанням службовим становищем та визначенні особливості їх розслідування.

У третьому розділі здобувач акцентував увагу на проблемних питаннях під час кваліфікації та розслідуванні злочинів, пов'язаних із зловживанням службовим становищем, що потребують кримінально-правового удосконалення, серед яких найбільш гострими є: обмеження можливості доведення змови державного службовця з вигодонабувачем; наявність феномену дискретності повноважень посадової особи, труднощі чіткої та правильної кваліфікації та розмежування від інших видів кримінальних правопорушень зі схожою кваліфікуючою ознакою, відсутність однозначного тлумачення поняття «всупереч інтересам служби».

Відповідно до одержаних результатів емпіричного дослідження Скубаком Е.О. проведено аналіз та узагальнення психологічних особливостей підозрюваного у злочинах, пов'язаних із зловживанням службовим становищем, визначено їх мотиви та побудовано психологічний профіль зазначених осіб.

Здобувачем запропоновано застосування психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у кримінальних провадженнях щодо злочинів, пов'язаних із зловживанням посадовим становищем та викладено випадки (слідчі ситуації) для його найбільш ефективного використання під час досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері корупції.

Висновки дисертації свідчать про досягнення поставленої мети вирішення зумовлених метою завдань. Достовірність наукових положень дисертації доведена авторкою за рахунок комплексного використання низки загально-, приватно-наукових та спеціальних методів наукового пошуку. Ґрунтовне вивчення рукопису дисертації та автореферату дисертації, публікацій дає підстави для висновку, що дослідження виконане за актуальною темою, проведений ґлибокий юридико-психологічний аналіз з питань обраної теми, кількісний та якісний аналіз отриманих результатів емпіричного дослідження, сформульовані висновки, рекомендації та пропозиції щодо підвищення ефективності формування та розвитку правосвідомості поліцейського в системі психологічного забезпечення професійної діяльності.

Ознайомлення з методичним інструментарієм, процедурою та основними результатами дослідження, представленими у роботі та у Додатках, засвідчуємо, що її висновки та пропозиції є достовірними та обґрунтованими. В цілому слід відзначити ретельне відпрацювання процедурно-методичних аспектів дослідження, що забезпечило теоретичне значення, новизну, а відтак практичну цінність роботи в цілому.

Дисертація пройшла належну апробацію, її матеріали достатньо повно висвітлені у 6 наукових статтях у наукових фахових виданнях та оприлюднені на 4 науково-практичних конференціях. Практична вагомість дисертації підтверджена низкою актів впровадження її результатів в освітній процес, а також у практичну діяльність підрозділів НАБУ та МВС України.

Поряд з викладеним, в рецензованій дисертації є положення, які сприймаються неоднозначно, видаються суперечливими або потребують додаткового обґрунтування.

1) У підрозділі 1.2. *«Компаративістський аналіз сутності зловживання посадовим становищем у зарубіжній та вітчизняній кримінально-правовій науці»* здобувач робить висновок (с. 43), що «...протидія корупції потребує жорсткої боротьби з боку держави, зокрема, посилення відповідальності за вчинення корупційних правопорушень і удосконалення кримінального

законодавства». Водночас, здобувачем не конкретизовано, які здобуття іноземних країн доцільно екстраполювати до вітчизняного законодавства, а відповідальність за які злочини необхідно посилити. Крім того, поза увагою, на нашу думку, залишилося питання невідворотності покарання, як одного з базових принципів-запобіжників вчинення корупційних та інших правопорушень.

2). У тому ж підрозділі починаючи з сторінки 52 здобувачем для порівняння були взяті Кримінальні кодекси та інші нормативні документи ряду європейських країн, США та Китайської народної Республіки. Для більшої повноти розкриття вказаного питання, доцільно було б, на нашу думку, також охарактеризувати феномен зловживання посадовим становищем у кримінальному законодавстві мусульманських, південноамериканських та азійських країн.

3) У підрозділі 3.1 *«Удосконалення кримінально-правових та криміналістичних засад розслідування злочинів у виді зловживання посадовим становищем»* (с. 143) здобувачем здійснювався науковий пошук та побудова складових психологічного профілю суб'єкта злочину, пов'язаного із зловживанням посадовим становищем. На нашу думку, у даному випадку доречним було би це зробити також із застосуванням психодіагностичного інструментарію.

4) У підрозділі 3.2 *«Можливості застосування психофізіологічного дослідження (поліграфа) у кримінальних провадженнях щодо злочинів, пов'язаних із зловживанням посадовим становищем»* (с. 162) здобувачем підіймається питання використання поліграфа, як джерела доказу у роботі органів досудового розслідування. Автором поверхнево зазначено (с. 172) *«...Наразі у слідчій практиці правоохоронних органів багатьох країн світу, зокрема, США, Ізраїлю, Польщі, Туреччина та країн Балтії, доведено певну ефективність застосування під час досудового слідства такого технічного засобу як поліграфу»*. Водночас здобувачем не деталізовано, який саме статус у кримінальному процесі цих країн мають докази здобуті за результатом

проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа та не конкретизовано позицію суду цих країн під час дослідження цього джерела доказів у судовому засіданні.

Проте, зроблені зауваження мають переважно суб'єктивний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Скубака Е.О.

Отже, дисертація Скубака Едуарда Олександровича на тему: «Юридико-психологічна характеристика зловживання посадовим становищем держслужбовцями в Україні» є завершеною, кваліфікаційною науковою працею, яка містить раніше не захищені наукові положення та науково обґрунтовані результати у галузі юридичної психології, що в сукупності розв'язують важливу наукову та прикладну проблему визначення сутності психологічних детермінант зловживання посадовим становищем державними службовцями в Україні, складових психологічного профілю суб'єкта злочину, пов'язаного із зловживанням посадовим становищем з притаманними йому типовими індивідуально-психологічними особливостями особистості та, відповідно до цього, формулювання практичних рекомендацій щодо успішного розслідування та розкриття, як цієї категорії злочинів, так і інших суміжних або пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень.

За своїм змістом та оформленням дисертація Скубака Е.О. відповідає вимогам пп. 10 і 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор Скубак Едуард Олександрович заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 19.00.06 – юридична психологія.

Офіційний опонент:

Перший проректор
Харківського національного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, доцент

Дмитро ШВЕЦЬ